

OBECNÉ POUČENÍ O JAZYCE

- ❖ jazyk, řeč, jazykověda, čeština a jazyky příbuzné, jazykovědné příručky

1. ročník SŠ

Časová dotace: 2 a půl hodiny

1. hodina – jazyk, řeč a jazykověda

2. hodina – čeština a jazyky příbuzné, jazykovědné příručky, opakování předchozí hodiny

3. hodina – písemné zkoušení, druhá část hodiny se bude věnovat novému tématu

Co je to jazyk?

- ❖ nejdokonalejší a nejužívanější prostředek lidského dorozumívání (komunikace), tedy prostředek vzájemného sdělování informací
- ❖ znalost jazyka – člověk má jazykovou schopnost → naučí se konkrétní jazyk
- ❖ slovo „jazyk“ můžeme používat v různých odstínech, např.: jazyk mateřský, anglický jazyk, jazyk odborný, _____

Můžeme jazyk nějak členit?

- ❖ forma mluvená
- ❖ forma psaná
- ❖ jazyky živé – ty, které se používají pro dorozumívání v současnosti, např.: _____
- ❖ jazyky mrtvé – ty, které se dnes běžně nepoužívají v mluvené komunikaci, příp. se neužívají vůbec, např.: _____
- ❖ jazyky umělé – ty, které byly uměle vytvořeny člověkem, např.: _____

Jsou nějaké další dorozumívací prostředky?

- ❖ zvukové signály, např.: _____
- ❖ světelné signály, např.: _____
- ❖ vizuální signály, např.: _____

Co je to řeč?

- ❖ obecná schopnost vyjadřovat artikulovanými zvuky, nebo grafickým značkami obsahy vědomí (myšlenky, pocity, nálady), tuto schopnost ovládá jediný živočišný druh, a to _____
- ❖ mluvený projev

Jaké jsou funkce řeči?

- ❖ komunikační – nebo také dorozumívací, nástroj k dorozumívání
- ❖ poznávací – řeč slouží k poznávání světa a formulování myšlenek o něm
- ❖ expresivní – nebo také výrazová, díky řeči vyjadřujeme city, pocity, nálady a duševní stavy
- ❖ apelová – nebo také výzvolná, řeč dokáže vyvolat reakci, změnu názoru
- ❖ estetická – nebo také umělecká, řeč jako projev, který zvláštním způsobem oslovuje lidské smysly, emoce i myšlenky, jedná se zejména o umělecký prožitek

Co je to mluva?

- ❖ užití konkrétních jazykových prostředků v komunikaci – člověk je schopen během reálného jazykového projevu rozpoznat typ komunikační situace a s ohledem na ni vybrat vhodné jazykové prostředky pro danou komunikaci
- ❖ → pravidla komunikace

	vhodné s ohledem na kom. situaci	nehodné s ohledem na kom. sit.
Kolik je Ti let?		
Kolik je Vám let?		

Je mezi jazykem a mluvou nějaký vztah?

- ❖ ano, jazyk jako souhrn všech prostředků, které má mluvčí k dispozici ve své mysli, mluva je pak výsledek výběru a užití vhodných jazykových prostředků

Co je to jazykověda?

- ❖ jazykověda = lingvistika
- ❖ věda, která se snaží prozkoumat a popsat jazyk nejen z hlediska jeho vnitřní stavby (struktury), ale i z hlediska (společenského) fungování
- ❖ počátek na přelomu 18. a 19. století, hlavní rozvoj v 1. polovině 20. století
- ❖ současné vědecké poznání vychází z názoru, že jazyk je jednou z mnoha složek lidské kultury, v níž má speciální, výjimečné postavení

Jak můžeme jazykovědu členit?

- ❖ rovina zvuková: fonetika – zkoumá místo a způsob tvoření hlásek
fonologie – popisuje, jak zvukové jednotky fungují, jak hlásky rozlišují význam slova, např. vata X vada, _____
ortofonie – vymezuje zásady správného tvoření hlásek mluvidly
ortoepie – stanovuje pravidla spisovné výslovnosti
- ❖ rovina grafická: ortografie – vymezuje zásady a pravidla, jimiž se řídí písemná forma jazyka
- ❖ rovina gramatická (mluvnická):
morfologie (tvarosloví) – zabývá se slovními druhy a tvary těchto slov
syntax (skladba) – věnuje se tvorbě a stavbě věty a souvětí; zkoumá větné členy a vztahy mezi nimi
- ❖ rovina věcného obsahu:
lexikologie – zkoumá pojmenování a slovo a jejich význam(y); slovní zásobu
derivologie – vymezuje pravidla, podle nichž vznikají nová slova odvozováním
etymologie – studuje původ slov a jejich vztah ke slovní zásobě jazyků jiných prostředků se záměrem vytvořit komunikačně sdělný text
- ❖ rovina slohová: stylistika – zabývá se promyšleným výběrem a organizováním jazykových prostředků se záměrem vytvořit komunikačně sdělný text
- ❖ rovina historická: historická mluvnice, dějiny jazyka a jazykovědy
- ❖ jazykovědné disciplíny, zkoumající jednotlivé jazyky a jazykové skupiny:

Jak se nazývá jazykověda, která zkoumá český jazyk?

_____. Studiu slovanských jazyků, včetně kulturního a dějinného vývoje se věnuje _____.

Anglickým jazykem se pak zabývá _____, ruským jazykem _____,

se zabývá nejen německým jazykem, ale v širším pojetí zkoumá všechny příbuzné germánské jazyky: angličtinu, holandštinu, švédštinu, aj.). Romanistika se zaměřuje na jazyk _____,

tedy jazyky, které vznikly z mluvené (vulgární) latiny. Hispanistika zahrnuje studia _____.

Znáš nějaké další jazykovědy?

(V hodině může proběhnout SP s etymologickým slovníkem.)

A na co se můžete těšit v příští hodině?

- ❖ povíme si pár zajímavostí o našem mateřském jazyce
- ❖ představíme si jaz-věd příručky a zjistíme jejich smysl

